

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ DAİRE

TANDOĞAN - TÜRKİYE DAVASI

(Başvuru no: 9244/02)

KARAR

STRAZBURG

20 Eylül 2007

İşbu karar AIHS'nin 44/2. maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tâbi olabilir.

USUL

Davanın nedeni, T.C. vatandaşı olan Kenan Tandoğan'ın ("başvuran"), İnsan Hakları ve Temel Hakları Korumaya Dair Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. Maddesi uyarınca, 31 Temmuz 2001 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yaptığı başvurudur (başvuru no: 9244/02).

OLAYLAR

DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran, 1973 doğumlu olup İstanbul'da ikamet etmektedir.

Başvuran, yasadışı bir örgüt olan Dev-Sol'a (Devrimci Sol) üye olduğu şüphesiyle, İstanbul Emniyet Müdürlüğü terörle mücadele şubesinde görevli polis memurları tarafından 31 Mart 1994'te gözaltına alınmıştır.

Başvuran, 9 Nisan 1994'te, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi huzuruna çıkartılmış ve tutuklu kalmaya devam etmiştir. Başvuran, Ümraniye Cezaevi'ne yerleştirilmiştir.

2 Mayıs 1994'te, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi Cumhuriyet Savcısı, başvuran ve diğer dokuz kişi aleyhinde verdiği iddianamesinde, Ceza Kanunu'nun 146. Maddesi uyarınca, başvuranı anayasal düzeni bozmakla suçlamıştır.

Daha sonra, başvurana karşı açılan dava, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde beklemede olan bir başka davayla birleştirilmiştir.

F tipi cezaevlerini protesto için Aralık 2000'de Ümraniye Cezaevi'nde çıkan isyanların ardından, başvuran Kandıra F tipi cezaevine gönderilmiştir.

25 Aralık 2000'de, Ümraniye Cezaevi'nde çıkan olaylarla ilgili olarak, Üsküdar Ağır Ceza Mahkemesi savcısı, başvuranın *giyabında* tutuklu yargılanmasına karar vermiştir. Tutuklama emrinde, başvuranın cinayetle, cezaevi yönetimine karşı silahlı ayaklanmayla ve cezaevi mallarına zarar vermekle suçlandığı belirtilmiştir.

Başvuran, 12 Ocak 2001'de Kandıra Sulh Ceza Mahkemesi huzuruna çıkarılmış ve 25 Aralık 2000 tarihli tutuklama emri kendisine okunmuştur. Başvurana, Üsküdar Ağır Ceza Mahkemesi huzurunda bu karara itiraz edebileceği hatırlatılmıştır.

23 Mart 2001'de, Üsküdar Cumhuriyet Savcısı, Üsküdar Cezaevi'nde çıkan olaylar nedeniyle, Üsküdar Ağır Ceza Mahkemesi'ne başvuran ve diğer 398 kişi aleyhinde bir ithamname vermiştir. Cumhuriyet Savcısı, mahkemeden, sanıkların Ceza Kanunu'nun 264, 304, 450, 456 ve 457. Maddeleri uyarınca cinayetten, cezaevinde ayaklanma çıkarmaktan ve kamu malına zarar vermekten hüküm giymesini istemiştir.

Bu arada, 9 Şubat 2001'de, İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi, Ceza Kanunu'nun 146. Maddesi'nde yer alan suçla ilgili olarak aleyhinde başlatılan takibat bağlamında, başvuranın tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmasına karar vermiştir. Ancak,

Ümraniye Cezaevi'nde çıkan olaylarla ilgili olarak 25 Aralık 2000'de verilen tutuklu yargılama emri nedeniyle, başvuran serbest bırakılmamıştır.

Başvuran, 14 Şubat 2001'de, Üsküdar Sulh Ceza Mahkemesi'ne dilekçe sunmuştur. Başvuran, dilekçesinde, Devlet Güvenlik Mahkemesi'nce serbest bırakılmasına karar verildiği halde serbest bırakılmadığını ve tutukluluğunun devam etmesinin nedeninin Üsküdar Sulh Ceza Mahkemesi'nin verdiği tutuklama emri olduğunu düşündüğünü ileri sürmüştür. Başvuran, bu tutuklama emrinin sebeplerini bilmediğini belirtmiş ve mahkeme huzuruna çıkarılıp serbest bırakılmasını talep etmiştir. 6 Temmuz 2001'de, Üsküdar Ağır Ceza Mahkemesi, ilk oturumunu düzenlemiş ve -diğer on iki sanıkla birlikte- başvuranın tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılmasına karar vermiştir.

7 Temmuz 2001'de 20.30 sularında başvuran serbest bırakılmıştır.

2004 yılında, anayasal bir değişikliğin ardından Devlet Güvenlik Mahkemeleri kaldırılmış ve başvuranın İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi huzurundaki davası, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi'ne gönderilmiştir.

27 Ekim 2004'te, İstanbul Ağır Ceza Mahkemesi, sözkonusu suç işlendiği zaman başvuranın yaşı küçük olduğundan dolayı, davanın İstanbul Çocuk Mahkemesi'nde incelenmesi gerektiğine karar vermiştir. Dolayısıyla, mahkeme yetkisizlik kararı vermiştir.

14 Kasım 2006'da, İstanbul Çocuk Mahkemesi ilk oturumunu düzenlemiş ve davayı incelemek için tam yetkisinin olmadığına karar vermiştir. Bunun üzerine, davayı incelemek için hangi mahkemenin yetkili olduğuna karar vermesi için, dava Yargıtay'a gönderilmiştir.

Tarafların en son verdiği ifadelere dayanan dava dosyasındaki bilgiye göre, dava hala Yargıtay'da beklemektedir.

HUKUK

I. AİHS'NİN 5. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuranın ilk tutuklu yargılanması bakımından

Başvuran, tutuklu yargılanma süresinin AİHS'nin 5/3. Maddesi'nde yer alan "makul süre" limitini aşmasından şikayetçi olmuştur.

Hükümet, bu iddiaya itiraz etmiştir.

A. Kabuledilebilirlik

Hükümet, başvuranın AİHM'ye başvurmadan önce yerel mahkemelerde devam etmekte olan takibatın sonucunu beklemediği için, iç hukuk yollarını tüketmediğini ileri sürmüştür. Hükümete göre, eğer başvuran süren takibat sonucunda beraat etseydi, 466 sayılı Kanun Dışı Yakalanan veya Tutuklanan Kişilere Tazminat Verilmesi Hakkında Kanun uyarınca tazminat talebinde bulunabilirdi.

Sözkonusu davada, başvuran, AİHS'nin 5/3. Maddesi uyarınca tutuklu yargılanma süresinin çok fazla olmasından şikayetçi olmuştur.

AİHM, sonradan beraat eden bir kişiye, tutukluluğuyla ilgili olarak Devlet'e karşı tazminat davası açma olanağı sağlayan 466 sayılı Kanun'un, yalnızca 5/5. Maddesi ile ilgili olduğunu daha önce belirtmiştir (bkz, diğerleri arasında, *Yağcı ve Sargın / Türkiye*, 8 Haziran 1995 tarihli karar, A Serisi no. 319-A, § 44). Bu nedenle, eğer takibat sonucunda başvuran beraat etmiş olsaydı, bu durumda kendisine ödenecek tazminatın, başvuranın ileri sürdüğü ihlali (yani tutuklu yargılanma süresinin çok uzun olmasını) onayladığı veya düzelttiği düşünülemez (bkz, *Duyum / Türkiye*, no. 57963/00, § 58, 27 Mart 2007).

Bu nedenle, AİHM, Hükümet'in itirazını reddetmiştir.

AİHM, AİHS'nin 35/3. Maddesi uyarınca başvurunun asılsız olmadığını belirtmektedir. AİHM, ayrıca, başvurunun kabuledilmez olması için hiçbir gerekçe bulunmadığı görüşündedir. Bu nedenle, başvurunun kabuledilebilir olduğu yönünde karar verilmelidir.

B. Esaslar

AİHM, sözkonusu davada, gözönünde bulundurulması gereken sürenin başvuranın yakalandığı 31 Mart 1994 tarihinde başlayıp İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nin başvuranın beraatına karar verdiği 9 Şubat 2001 tarihinde sona erdiğini belirtmektedir. Dolayısıyla, 6 yıl 10 aylık bir süre sözkonusudur. Bu süre içerisinde, yerel mahkemeler "suçun niteliği, delil durumu ve gözaltı süresi gözönüne alınarak" gibi benzer ve klişeleşmiş terimler kullanarak başvuranın tutuklu yargılanma süresini uzatmıştır.

AİHM, sözkonusu başvurudakine benzer sorunlar içeren davalarda, genellikle AİHS'nin 5/3. Maddesi'nin ihlalini saptamıştır (bkz, örneğin, *Atıcı / Türkiye*, no. 19735/02, 10 Mayıs 2007; *Solmaz*, yukarıda kaydedilen; *Dereci / Türkiye*, no. 77845/01, 4 Mayıs 2005; *Taciroğlu / Türkiye*, no. 25324/02, 2 Şubat 2006).

AİHM, kendisine sunulan bütün belgeleri inceledikten sonra, Hükümet'in, kendisini sözkonusu davada farklı bir sonuca varmaya ikna edebilecek herhangi bir delil veya iddia ileri sürmediğini belirtmektedir. AİHM, konuyla ilgili içtihadını gözönüne alarak, sözkonusu davada başvuranın tutuklu yargılanma süresinin çok fazla olduğu ve AİHS'nin 5/3. Maddesi'ni ihlal ettiği sonucuna varmıştır.

Bu nedenle, bu hükmün ihlali sözkonusudur.

Başvuranın ikinci kez tutuklu yargılanması bakımından

A. Başvuranın AİHS'nin 5/2. Maddesi uyarınca yapmış olduğu şikayete ilişkin

Başvuran, ikinci kez tutuklu yargılanmasının ve aleyhindeki suçlamaların sebepleri konusunda bilgilendirilmediğinden şikayetçi olmuştur.

Hükümet, başvuranın tutuklu yargılanmasının ve aleyhindeki suçlamaların sebepleri konusunda bilgilendirilmediği yönündeki şikayetin asılsız olduğunu ileri sürmüştür. Hükümet, Kandıra Sulh Ceza Mahkemesi hakiminin 25 Aralık 2000 tarihli tutuklama emrinin

içeriğini kendisine yüksek sesle okuduğu 12 Ocak 2001 tarihinde, başvuranın tutuklu yargılanmasının ve aleyhindeki suçlamaların sebeplerini öğrendiğini belirtmiştir.

AİHM, 5/2. Maddesi'ne göre, yakalanan her kişinin, 4. paragrafa uygun olarak özgürlük kısıtlamasının yasaya uygunluğu hakkında karar vermesi için mahkemeye başvurabilmesi için, yakalama nedenleri ve kendisine yöneltilen her türlü suçlama, anladığı bir dille kendisine bildirilir. Bu bilginin “en kısa zamanda” bildirilmesi gerektiği için, yakalama anında, tutuklamayı gerçekleştiren memurun nedenleri bütünüyle söylemesine gerek yoktur. Verilen bilginin içeriğinin yeterli olup olmaması ve zamanında söylenmiş olup olmaması, her davanın özelliğine göre değerlendirilmelidir (bkz, örneğin, *H.B. / İsviçre*, no. 26899/95, § 44, 5 Nisan 2001).

Sözkonusu davda, Aralık 2000'de Ümraniye Cezaevi'nde çıkan olayların ardından, başvuran cinayetle, ayaklanmaya katılmakla ve cezaevi mallarına zarar vermekle suçlanmıştır. 25 Aralık 2000'de, Üsküdar Sulh Ceza Mahkemesi, başvuranın gıyabında tutuklu yargılanması kararını vermiştir. Bu sırada, başvuran, Ümraniye Cezaevi'nden Kandıra Cezaevi'ne gönderilmiştir. Başvuranın Kandıra Sulh Ceza Mahkemesi huzuruna çıkarıldığı 12 Ocak 2001 tarihinde, 25 Aralık 2000 tarihli tutuklama emri, sesli olarak kendisine okunmuştur. Bu tutuklama emrinde, başvuranın cinayetle, cezaevi yönetimine karşı silahlı ayaklanma çıkarmakla ve cezaevi mallarına zarar vermekle suçlandığı belirtilmiştir.

AİHM, Üsküdar Sulh Hukuk Mahkemesi'nin 25 Aralık 2000'de tutuklama emrini çıkardığı sırada, başvuranın zaten Ümraniye Cezaevi'nde tutuklu olarak yargılanmakta olduğunu belirtmektedir. AİHM'ye göre, yetkililerin tutuklama emri verilirken başvurunu yerel mahkeme huzuruna getirme olanakları vardı. Ancak, bu dava bağlamında, AİHM, tutuklama emrinin 12 Ocak 2001 tarihinde başvurana sesli olarak okunduğunu ve başvuranın tutukluluğunun temel sebebinin orada açıklandığını belirtmektedir. Sonuç olarak, Kandıra Cezaevi tarafından başvurana verilen bilgi, 5/2. Maddesi'nin şartlarını yerine getirmiştir.

AİHM, başvurunun bu kısmının asılsız olduğu ve AİHS'nin 35. maddesinin 3 ve 4. paragrafları uyarınca reddedilmesi gerektiği sonucuna varmıştır.

B. 6 Temmuz 2001 tarihli tahliye emri sonucunda başvuranın serbest bırakılmasına ilişkin

Başvuran, AİHS'nin 5/1. Maddesi uyarınca, 6 Temmuz 2001 tarihinde 16:00 sularında duruşmanın sona ermesiyle 7 Temmuz 2001'de 20:30 sularında serbest bırakılması arasında yirmi sekiz saat boyunca kanuna aykırı olarak ve keyfi bir şekilde tutuklu kalmaktan şikayetçi olmuştur. 5/1. maddenin ilgili kısmı şöyledir:

“1. Herkesin kişi özgürlüğüne ve güvenliğine hakkı vardır. Aşağıda belirtilen haller ve yasada belirlenen yollar dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz.
a) Kişinin yetkili mahkeme tarafından mahkum edilmesi üzerine usulüne uygun olarak hapsedilmesi;
b) Bir mahkeme tarafından, yasaya uygun olarak, verilen bir karara riayetsizlikten dolayı veya yasanın koyduğu bir yükümlülüğün yerine getirilmesini sağlamak için usulüne uygun olarak yakalanması veya tutulu durumda bulundurulması;
c) Bir suç işlediği hakkında geçerli şüphe bulunan veya suç işlemesine ya da suçu işledikten sonra kaçmasına engel olmak zorunluluğu inancını doğuran makul nedenlerin bulunması dolayısıyla, bir kimsenin yetkili merci önüne çıkarılmak üzere yakalanması ve tutulu durumda bulundurulması;
...”

Hükümet, başvuran serbest bırakılmadan önce yapılması gereken birçok idari formaliteler olduğunu belirterek söz konusu sürenin normal olduğunu ileri sürmüştür. Başvuranın serbest bırakılmasından önce, yetkililerin başvuranın bir başka suçtan aranıp aranmadığını veya hakkında bir başka tutuklama emri bulunup bulunmadığını araştırmaları gerekliydi. Hükümet, ayrıca, yetkililerin keyfi şekilde hareket etmediklerini ve başvuranın tahliyesini geciktirmediklerini ileri sürmüştür.

AİHM, 5/1. Maddesi'nde güvence altına alınan özgürlük hakkına istisna teşkil eden durumların yer aldığı listenin ayrıntılı olduğunu ve yalnızca bu istisnaların dar anlamının o hükmün amacına, yani hiç kimsenin keyfi olarak özgürlüğünden mahrum bırakılmamasını sağlamak amacına uygun olduğunu tekrarlamaktadır (bkz, diğer makamlar arasında, *Giulia Manzoni / İtalya*, 1 Temmuz 1997 tarihli karar, *Raporlar* 1997-IV, s. 1191, § 25).

AİHS'nin 5/1 (c) Maddesi'ne göre, "suçlamaya ilişkin karar verildiği günde" tutukluluğun haklılığının sona erdiği ve sonuç olarak beraattan sonraki tutukluluğun artık o hükmün kapsamına girmediği doğru olsa da, "bir tutuklunun beraatına karar verilirken bazı gecikmeler olması kaçınılmazdır, ancak bunun asgari düzeyde tutulması gerekir" (bkz, *Giulia Manzoni*, yukarıda kaydedilen, § 25, *in fine*). Ancak, AİHM, tutukluların serbest bırakılmasında gecikmeler olduğu yönündeki şikayetleri dikkatle incelemelidir. İlgili olayların sebeplerini ayrıntılı olarak göstermek, davalı Hükümet'in görevidir (bkz, *Labita / İtalya* [GC], no. 26772/95, ECHR 2000-IV, § 170 ve *Bojinov / Bulgaristan*, no. 47799/99, § 36, 28 Ekim 2004).

Hükümet, başvuranın serbest bırakılması sırasında yaşanan gecikmenin idari formalitelerden kaynaklandığını belirtmiştir. AİHM, tahliyeyle ilgili idari formalitelerin birkaç saatten fazla süren bir gecikmeyi haklı gösteremeyeceğini tekrarlamaktadır (bkz, *Nikolov / Bulgaristan*, no. 38884/97, § 82, 30 Ocak 2003). Söz konusu davada, başvuran, Üsküdar Ağır Ceza Mahkemesi tarafından verilen tahliye emrinden yaklaşık yirmi sekiz saat sonra beraat etmiştir. İlgili olayların sebeplerinin her saat için ayrı ayrı gösterilmemesi durumunda, Hükümet'in başvuranın serbest bırakılmasında yaşanan gecikmenin haklı görülebileceğine dair iddiası onaylanamaz (*Bojinov*, yukarıda kaydedilen, § 39).

Bu koşullar altında, başvuranın tahliye emri sonrasında tutukluluğunun devam etmesi, tahliye emrinin uygulanmasındaki ilk aşamayla eşdeğer değildir, dolayısıyla 1 (c) alt paragrafının veya 5. Madde'nin diğer herhangi bir alt paragrafının kapsamına girmez.

Dolayısıyla, bu bağlamda AİHS'nin 5/1. Maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 6/1. MADDESİ'NİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, AİHS'nin 6/1. Maddesi uyarınca, aleyhinde yürütülen cezai takibatın süresiyle ilgili şikayette bulunmuştur. Bunun için, AİHS'nin 6/1. Maddesi'ni ileri sürmüştür.

Hükümet, bu iddiaya itiraz etmiştir.

AİHM, gözönünde bulundurulması gereken sürenin başvuranın gözaltına alındığı 31 Mart 1994 tarihinde başladığını ve dava dosyasında yer alan bilgiye göre, bu kararın kabul edildiği tarihte, takibatın hala Yargıtay huzurunda beklemede olduğunu belirtmektedir.

A. Kabuledilebilirlik

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvurunun dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca, başvurunun başka açılardan bakıldığında da kabuledilmezlik unsuru bulunmadığını tespit eder. Bu nedenle başvuru kabuledilebilir niteliktedir.

B. Esaslar

AİHM, cezai takibatın süresinin makul olup olmadığı sorununun dava koşulları ışığında ve şu kriterlere dayanılarak değerlendirilmesi gerektiğini tekrarlamaktadır: davanın karmaşıklığı, başvuran ile ilgili makamların tutumu (bkz, diğer makamlar arasında, *Pélissier ve Sassi / Fransa* [GC], no. 25444/94, § 67, ECHR 1999-II).

AİHM, sözkonusu davadakine benzer sorunlar içeren birçok davada, genellikle AİHS'nin 6/1. Maddesi'nin ihlalini saptamıştır (bkz, *Pélissier ve Sassi*, yukarıda kaydedilen).

AİHM, kendisine sunulan bütün belgeleri inceledikten sonra, Hükümet'in, kendisini sözkonusu davada farklı bir sonuca varmaya ikna edebilecek herhangi bir delil veya iddia ileri sürmediğini belirtmektedir. AİHM, konuyla ilgili içtihadını gözönüne alarak, sözkonusu davada cezai takibat süresinin çok fazla olduğu ve "makul süre" şartına uymadığı sonucuna varmıştır.

Dolayısıyla, AİHS'nin 6/1. Maddesi ihlal edilmiştir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİ'NİN UYGULANMASI

AİHS'nin 41. Maddesi:

"Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollarının ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder."

A. Tazminat

Başvuran, manevi tazminat olarak 20,000 Euro talep etmiştir.

Hükümet, bu talebe itiraz etmiştir.

AİHM, adil bir şekilde karar vererek, manevi tazminat olarak başvurana 13,500 Euro ödenmesini uygun görmüştür.

B. Mahkeme Masrafları

Başvuran, ayrıca, yapmış olduğu masraflar için 250 Yeni Türk Lirası (YTL) –yaklaşık 140 Euro-, avukatların ücretleri için 10,200 YTL –yaklaşık 5,700 Euro- talep etmiştir.

Hükümet, bu taleplere itiraz etmiştir.

AİHM, elinde bulunan bilgilere dayanarak, AİHM nezdinde yapmış olduğu masraflar için, başvurana 1,000 Euro ödenmesini uygun görmüştür.

C. Gecikme Faizi

AİHM, gecikme faizinin, Avrupa Merkez Bankası'nın uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle oluşacak faiz oranına göre belirlenmesini uygun bulmuştur.

BU GEREKÇELERE DAYALI OLARAK, AİHM OYBİRLİĞİYLE,

1. AİHS'nin 5. maddesinin 3 ve 1. paragrafları ile 6/1 Maddesi uyarınca yapılan şikayetlerin *kabuledilebilir*, başvurunun geri kalan kısmının *kabuledilmez olduğuna*;
2. AİHS'nin 5/3. Maddesi'nin *ihlal edildiğine*;
3. AİHS'nin 5/1. Maddesi'nin *ihlal edildiğine*;
4. AİHS'nin 6/1 Maddesi'nin *ihlal edildiğine*;
5. (a) davalı Devlet'in, başvurana, AİHS'nin 44/2 maddesi uyarınca bu kararın kesinlik kazandığı tarihten itibaren üç ay içinde, aşağıdaki miktarları ve bu miktarlara konulabilecek bütün vergileri *ödemesine* (bu miktar, ödeme tarihinde uygulanan kur üzerinden Türk Lirası'na çevrilecek);
 - i. Manevi tazminat olarak 13,500 Euro (on üç bin beş yüz Euro);
 - ii. Mahkeme masrafları için 1,000 Euro (bin Euro);(b) ödeme tarihine kadar yukarıda bahsedilen üç ayın dolması halinde, yukarıdaki miktarların üzerine, Avrupa Merkez Bankası'nın gecikme döneminde uyguladığı faiz oranına üç puan eklemek suretiyle oluşacak faiz oranına eşit miktarda basit faizin ödenmesine *karar vermiştir*.
5. Başvuranın adil tazmin talebinin geri kalan kısmının *reddine karar vermiştir*.

İşbu karar İngilizce olarak hazırlanmış olup 20 Eylül 2007 tarihinde, İçtüzüğü'nün 77. Maddesi'nin 2 ve 3. fıkraları uyarınca yazılı olarak tebliğ edilmiştir.

Santiago QUESADA
Bölüm Sekreteri

Boštjan M. ZUPANČIČ
Başkan